
หน่วยที่ 3

ระบบการเมืองการปกครองและสถาบันทางการเมือง การปกครองในประเทศภาคพื้นยุโรปและอเมริกา

อาจารย์ ดร.สงขลา วิชัยทัตตะ

ชื่อ

อาจารย์ ดร.สงขลา วิชัยทัตตะ

วุฒิ

น.บ., D.E.A., Docteur d' Université (กฎหมายเพื่อการพัฒนา)
Université de Paris ๗

ตำแหน่ง

รองเลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาศึกษา

หน่วยที่เขียน

หน่วยที่ 3

หน่วยที่ 3

ระบบการเมืองการปกครองและสถาบันทางการเมือง การปกครองในประเทศภาคพื้นยุโรปและอเมริกา

เค้าโครงเนื้อหา

- ตอนที่ 3.1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับระบบการเมืองการปกครองและสถาบันทางการเมืองการปกครอง
 - 3.1.1 ความหมายของคำว่าการเมืองการปกครองและสถาบันทางการเมืองการปกครอง
 - 3.1.2 ระบบการเมืองการปกครองและสถาบันทางการเมืองการปกครองในยุโรป
- ตอนที่ 3.2 ระบบการเมืองการปกครองและสถาบันทางการเมืองการปกครองในประเทศภาคพื้นยุโรป
 - 3.2.1 พัฒนาการของระบบการเมืองการปกครองและสถาบันทางการเมืองการปกครองของประเทศภาคพื้นยุโรป
 - 3.2.2 ตัวอย่างระบบการเมืองการปกครองและสถาบันทางการเมืองการปกครองของประเทศภาคพื้นยุโรป
- ตอนที่ 3.3 ระบบการเมืองการปกครองและสถาบันทางการเมืองการปกครองในประเทศสหรัฐอเมริกา
 - 3.3.1 พัฒนาการของระบบการเมืองการปกครองและสถาบันทางการเมืองการปกครองของประเทศสหรัฐอเมริกา
 - 3.3.2 ระบบการเมืองการปกครองและสถาบันทางการเมืองการปกครองของประเทศสหรัฐอเมริกา

แนวคิด

1. การปกครองในยุคต้นๆ จนถึงยุคกลางของยุโรป อำนาจการปกครองตกอยู่ที่กษัตริย์แต่ผู้เดียว ปัญหาการใช้อำนาจของผู้ปกครองโดยขาดการควบคุมหรือตรวจสอบทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและวิวัฒนาการของระบอบการเมืองการปกครองเพื่อให้มีการควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจของผู้ปกครองได้มากขึ้น

2. ประเทศภาคพื้นยุโรปมีวิวัฒนาการด้านระบบการเมืองการปกครองและสถาบันทางการเมืองการปกครองมายาวนานจนพัฒนามาเป็นระบอบการเมืองการปกครองในปัจจุบัน โดยเฉพาะประเทศอังกฤษซึ่งเป็นต้นแบบของการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา และประเทศฝรั่งเศสซึ่งเป็นต้นแบบของการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบผสมกึ่งรัฐสภาถึงประธานาธิบดี
3. ระบอบการเมืองการปกครองและสถาบันทางการเมืองการปกครองของประเทศสหรัฐอเมริกาถือเป็นต้นแบบของการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบประธานาธิบดี

วัตถุประสงค์

เมื่อศึกษาหน่วยที่ 3 จบแล้ว นักศึกษาสามารถ

1. อธิบายพัฒนาการของระบบการเมืองการปกครองและสถาบันทางการเมืองการปกครองในยุคโบราณ
2. อธิบายพัฒนาการของระบบการเมืองการปกครองและสถาบันทางการเมืองการปกครองในประเภทภาคพื้นยุโรป เช่น ประเทศอังกฤษ ประเทศฝรั่งเศส และลักษณะของระบบการเมืองการปกครองและสถาบันทางการเมืองของประเทศดังกล่าวในปัจจุบัน รวมทั้งความแตกต่างของระบบการเมืองการปกครองของทั้งสองประเทศ
3. อธิบายพัฒนาการและลักษณะของระบบการเมืองการปกครองและสถาบันทางการเมืองการปกครองในประเทศสหรัฐอเมริกา และความแตกต่างกับระบบการเมืองการปกครองของประเทศอังกฤษและฝรั่งเศส

กิจกรรม

1. กิจกรรมการเรียนรู้
 - 1) ศึกษาแผนผังแนวคิดหน่วยที่ 3
 - 2) อ่านแนวการศึกษาประจำหน่วยที่ 3
 - 3) ทำแบบประเมินผลตนเองก่อนเรียนหน่วยที่ 3
 - 4) ศึกษาเนื้อหาสาระในแนวการศึกษาหน่วยที่ 3
 - 5) ปฏิบัติกิจกรรมในแต่ละเรื่องตรวจสอบกิจกรรมจากแนวคำตอบ
 - 6) ทำแบบประเมินผลตนเองหลังเรียนหน่วยที่ 3

2. งานที่กำหนดให้ทำ

- 1) ทำแบบฝึกหัดทุกข้อที่กำหนดให้ทำ
- 2) อ่านเอกสารเพิ่มเติมจากบรรณานุกรม

แหล่งวิทยาการ

สื่อการศึกษา

1. แนวการศึกษาหน่วยที่ 3
2. หนังสือประกอบการสอนชุดวิชากฎหมายรัฐธรรมนูญและสถาบันการเมืองชั้นสูง
 - (2.1) ไพโรจน์ ชัยนาม (2524) *สถาบันการเมืองและกฎหมายรัฐธรรมนูญ ภาค 1* ความน่าทึ่งไป โครงการตำรา ชุดตำรา ลำดับที่ 5 คณะกรรมการสัมมนาและวิจัย คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรุงเทพฯ
 - (2.2) บวรศักดิ์ อุวรรณโณ (2546) *กฎหมายมหาชน เล่ม 1* วิชาการทางปรัชญา และลักษณะของกฎหมายมหาชนยุคต่างๆ พิมพ์ครั้งที่ 6 กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด
 - (2.3) ภูริชญา วัฒนรุ่ง (2550) *หลักกฎหมายมหาชน* พิมพ์ครั้งที่ 5 กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง
 - (2.4) สมบัติ ชำรงธัญวงศ์ (2548) *การเมืองอังกฤษ* พิมพ์ครั้งที่ 5 กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์เสมาธรรม
 - (2.5) บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และชาญชัย แสวงศักดิ์ (2540) *การปฏิรูปการเมือง ฝรั่งเศส : ข้อคิดในการปฏิรูปการเมืองไทย* พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์นิติธรรม
 - (2.6) อภิญา แก้วกำเนิด (2544) *วิทยานิพนธ์การสถาปนารัฐธรรมนูญเพื่อปฏิรูปการเมือง : ศึกษาในเชิงประวัติศาสตร์กฎหมายรัฐธรรมนูญเปรียบเทียบ กรณีของประเทศสหรัฐอเมริกา เยอรมัน ฝรั่งเศส และไทย* คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
 - (2.7) ชาญชัย แสวงศักดิ์ (2540) *เอกสารอัดสำเนากฎหมายรัฐธรรมนูญต่างประเทศ บทเรียนและข้อคิดในการปฏิรูปการเมืองไทย*

- (2.8) จิตรพรต พัฒนสิน บทความการปฏิรูปศาลฎีกาของประเทศไทย (www.krisdika.go.th : มกราคม 2551)
- (2.9) HOUSE OF LORDS Library Note, House of Lords Reform Since 1997 : A Chronology (updated July 2009) (www.parliament.uk)
- (2.10) HOUSE OF LORDS BRIEFING MEMBERSHIP (www.parliament.uk)

การประเมินผลการเรียน

1. ประเมินผลจากการสัมมนาเสริมและงานที่กำหนดให้ทำในแผนกิจกรรม
2. ประเมินผลจากการสอบไล่ประจำภาคการศึกษา

แบบประเมินผลตนเองก่อนเรียน

วัตถุประสงค์ เพื่อประเมินความรู้เดิมในการเรียนรู้ของนักศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง “ระบบการเมืองการปกครองและสถาบันทางการเมืองการปกครองในประเทศภาคพื้นยุโรปและอเมริกา”

คำแนะนำ อ่านคำถามต่อไปนี้แล้วเขียนคำตอบลงในช่องว่างที่กำหนดให้ นักศึกษามีเวลาทำแบบประเมินผลตนเองชุดนี้ 30 นาที

1. จงอธิบายระบบการเมืองการปกครองของประเทศไทยในปัจจุบัน

2. จงอธิบายระบบการเมืองการปกครองของประเทศไทยในปัจจุบัน

3. จงอธิบายระบบการเมืองการปกครองของประเทศไทยในปัจจุบัน

4. จงอธิบายคำว่า “สถาบันทางการเมืองการปกครอง” และประเทศไทยมีสถาบันทางการเมืองการปกครองใดบ้าง

ตอนที่ 3.1

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับระบบการเมืองการปกครองและสถาบัน ทางการเมืองการปกครอง

โปรดอ่านแผนการสอนประจำตอนที่ 3.1 แล้วจึงศึกษาสาระสังเขป พร้อมปฏิบัติกิจกรรมในแต่ละเรื่อง

หัวเรื่อง

- เรื่องที่ 3.1.1 ความหมายของคำว่าการเมืองการปกครองและสถาบันทางการเมืองการปกครอง
- เรื่องที่ 3.1.2 ระบบการเมืองการปกครองและสถาบันทางการเมืองการปกครองในยุคโบราณ

แนวคิด

1. ระบบการเมืองการปกครองเป็นการศึกษาวิเคราะห์สถาบันการเมืองต่างๆ ตลอดจนสิ่งๆ ที่ติดต่อเกี่ยวโยงประสานกัน รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างระบอบการเมืองกับสาระสำคัญอื่นๆ ของระบบแห่งสังคม
2. ประวัติศาสตร์ของระบบการเมืองการปกครองและสถาบันทางการเมืองการปกครองในยุคโบราณที่สำคัญ อาจแบ่งได้เป็นสองช่วง คือ สมัยกรีกและสมัยโรมัน

วัตถุประสงค์

- เมื่อศึกษาตอนที่ 3.1 จบแล้ว นักศึกษาสามารถ
1. อธิบายความหมายของระบบการเมืองการปกครองและสถาบันการเมืองการปกครอง
 2. อธิบายพัฒนาการของระบบการเมืองการปกครองและสถาบันการเมืองการปกครองสมัยกรีกและสมัยโรมัน

เรื่องที่ 3.1.1 ความหมายของคำว่าการเมืองการปกครองและ สถาบันทางการเมืองการปกครอง

สาระสังเขป

การเมืองการปกครอง (Politics and Government) คือ การศึกษาเกี่ยวกับสถาบันทางการเมืองต่างๆ การแบ่งอำนาจระหว่างนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ คีกรษารัฐบาลกลางและรัฐบาลท้องถิ่น ซึ่งเน้นไปทางโครงสร้างของการปกครอง และยังรวมถึงความสำคัญของพรรคการเมืองที่มีบทบาทต่อรัฐ รวมไปถึงการศึกษา ประชาชนติและกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ด้วย

สถาบันทางการเมือง (Political Institutions) มาจากคำว่า “สถาบัน” และ “การเมือง” คำว่า สถาบัน หมายถึง บรรทัดฐานของพฤติกรรมที่สร้างขึ้นมาและมีการปฏิบัติสืบต่อกันมาจนกระทั่งเป็นที่ยอมรับในสังคม โดยที่พฤติกรรมดังกล่าวมีลักษณะของพฤติกรรมที่มีโครงสร้างแน่นอนและสามารถศึกษาได้ อาจกล่าวได้ว่า สถาบันทางการเมือง คือ องค์กรหรือหน่วยงานที่ก่อตั้งขึ้น เพื่อประโยชน์ในการปกครองและดำเนินกิจการต่างๆ ของรัฐทั้งภายในและภายนอกประเทศ ซึ่งอาจจะก่อตั้งขึ้นโดยกฎหมายของรัฐ หรืออาจก่อตั้งขึ้นโดยการร่วมใจกันของเอกชน หรือตามประเพณีก็ได้ ตัวอย่างของสถาบันทางการเมือง เช่น สภาผู้แทนราษฎร คณะรัฐบาล พรรคการเมือง เป็นต้น

*(โปรดอ่านเนื้อหาสาระโดยละเอียดใน สถาบันการเมืองและกฎหมายรัฐธรรมนูญ ภาค 1 ความนำ
ทั่วไป โดย ไพโรจน์ ชัยนาม)*

กิจกรรม 3.1.1

จงอธิบายความหมายของคำว่า “สถาบันทางการเมือง” ตามที่ท่านเข้าใจ และยกตัวอย่างสถาบันทางการเมืองของไทยมาโดยสังเขป

เรื่องที่ 3.1.2 ระบบการเมืองการปกครองและสถาบันทางการเมือง การปกครองในยุคโบราณ

สาระสังเขป

1) **สมัยกรีก** การเมืองการปกครองของกรีก ประมาณเมื่อ 700-600 ปีก่อนคริสต์ศักราช มีรูปแบบการปกครอง 2 ลักษณะ ได้แก่

1.1) ระบบบคณาธิปไตย เป็นการปกครองโดยคณะบุคคล นิยมใช้ในรัฐที่มีลักษณะเป็นสังคมทหาร เช่น นครรัฐสปาร์ตา

1.2) ระบบประชาธิปไตย เป็นการปกครองที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองโดยตรง เช่น นครรัฐเอเธนส์ ให้สิทธิแก่พลเมืองชายที่บรรลุนิติภาวะแล้วเข้าร่วมประชุมที่สภาประชาชน เพื่อร่วมตัดสินใจปัญหาต่างๆ โดยใช้วิธีลงคะแนนเสียง ซึ่งเป็นรากฐานของระบอบประชาธิปไตยในปัจจุบัน

2) **สมัยโรมัน** การเมืองการปกครองของโรมัน แบ่งเป็น 2 ระยะ ดังนี้

2.1) สมัยสาธารณรัฐ (509 - 27 ปี ก่อนคริสต์ศักราช) ใช้ระบอบการปกครองแบบอภิชนาธิปไตย โดยมีคณะบุคคลจากตระกูลขุนนางหลายๆ ตระกูลร่วมกันปกครองบ้านเมือง เมื่อจะตัดสินใจปัญหาใดๆ ก็จะทำเรื่องสู่การพิจารณาของสภาซีเนต (Senate) หรือวุฒิสภา โดยยึดตามกฎหมายของบ้านเมืองเป็นหลัก

2.2) สมัยจักรวรรดิ (27 ปี ก่อนคริสต์ศักราช - ค.ศ. 395) มีพระจักรพรรดิเป็นผู้ปกครอง เป็นยุคที่โรมันใช้อำนาจทางทหารขยายดินแดนออกไปอย่างกว้างขวาง โดยศูนย์กลางแห่งอำนาจอยู่ที่พระจักรพรรดิที่กรุงโรม

การปกครองสมัยจักรวรรดิ เน้นให้ประชาชนมีความรับผิดชอบต่อรัฐ มีระเบียบวินัย และส่งเสริมสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ดังตัวอย่าง “กฎหมายสิบสองโต๊ะ” มีหลักการว่าพลเมืองทุกคนในจักรวรรดิไม่ว่าเชื้อชาติหรือศาสนาใด จะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายโดยเสมอภาคเท่าเทียมกัน ซึ่งได้กลายเป็นต้นแบบของประมวลกฎหมายที่ใช้กันทั่วโลกในปัจจุบัน

(โปรดอ่านเนื้อหาสาระโดยรายละเอียดในหนังสือ)

1. บวรศักดิ์ อุวรรณโณ กฎหมายมหาชน เล่ม 1 วิวัฒนาการทางปรัชญาและลักษณะของกฎหมายมหาชนยุคต่างๆ

2. ฐิติชญา วัฒนรุ่ง หลักกฎหมายมหาชน

ตอนที่ 3.2

ระบบการเมืองการปกครองและสถาบันทางการเมืองการปกครอง ในประเทศภาคพื้นยุโรป

โปรดอ่านแผนการสอนประจำตอนที่ 3.2 แล้วจึงศึกษาสาระสังเขป พร้อมปฏิบัติกิจกรรมในแต่ละเรื่อง

หัวเรื่อง

- เรื่องที่ 3.2.1 พัฒนาการของระบบการเมืองการปกครองและสถาบันทางการเมืองการปกครองของประเทศภาคพื้นยุโรป
- เรื่องที่ 3.2.2 ตัวอย่างระบบการเมืองการปกครองและสถาบันทางการเมืองการปกครองของประเทศภาคพื้นยุโรป

แนวคิด

1. ประเทศในภาคพื้นยุโรปได้มีพัฒนาการของระบบการเมืองการปกครองและสถาบันทางการเมืองการปกครองมายาวนาน โดยอาจแบ่งออกเป็นสามช่วง คือ ยุโรปสมัยกลาง ยุโรปสมัยใหม่ และยุโรปสมัยปัจจุบัน
2. ประเทศอังกฤษถือเป็นต้นแบบของระบบการเมืองการปกครองแบบรัฐสภา ในขณะที่ประเทศฝรั่งเศสเป็นต้นแบบของระบบการเมืองการปกครองแบบกึ่งรัฐสภาถึงประธานาธิบดี

วัตถุประสงค์

เมื่อศึกษาตอนที่ 3.2 จบแล้ว นักศึกษาสามารถ

1. อธิบายพัฒนาการของระบบการเมืองการปกครองและสถาบันการเมืองการปกครองของประเทศภาคพื้นยุโรป
2. อธิบายระบบการเมืองการปกครองและสถาบันทางการเมืองการปกครองของประเทศอังกฤษ และฝรั่งเศส รวมถึงความแตกต่างของระบบการเมืองการปกครองและสถาบันทางการเมืองการปกครองของทั้งสองประเทศ และข้อดีข้อเสียของระบบการเมืองการปกครองแต่ละระบบ

เรื่องที่ 3.2.1 พัฒนาการของระบบการเมืองการปกครองและสถาบัน ทางการเมืองการปกครองของประเทศภาคพื้นยุโรป

สาระสังเขป

1) การเมืองการปกครองของยุโรปสมัยกลาง ประมาณ ค.ศ. 500 - 1,500 เมื่อจักรวรรดิโรมันล่มสลาย ชนเผ่าเยอรมันขยายอำนาจเข้าครองยุโรปแทนที่ มีอาณาจักรใหม่ๆ เกิดขึ้นหลายอาณาจักร มีกษัตริย์เป็นประมุข แต่มิได้มีอำนาจในการปกครองอย่างแท้จริง การปกครองสมัยกลาง ใช้ระบอบฟิวดัล (Feudalism) หรือระบบศักดินาสวามิภักดิ์ มีลักษณะเป็นการปกครองแบบกระจายอำนาจ ไม่รวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลางเหมือนกับสมัยจักรวรรดิโรมัน โดยกษัตริย์จะทรงแจกจ่ายที่ดินให้แก่ขุนนางผู้ปกครองแคว้นต่างๆ ให้ใช้ประโยชน์จากที่ดินนั้น

2) ระบอบการปกครองของยุโรปสมัยใหม่ มีพัฒนาการ 2 รูปแบบ ดังนี้

2.1) ระบอบกษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ เกิดขึ้นครั้งแรกที่อังกฤษ เมื่อขุนนางรวมตัวกันต่อต้านการใช้อำนาจการปกครองที่กดขี่ของพระเจ้าจอห์นที่ 5 โดยบีบบังคับให้พระองค์ทรงลงนามและยอมปฏิบัติตามกฎบัตรแมกนาคาร์ตา (Magna Carta) ใน ค.ศ. 1215 ซึ่งผลที่ตามมา คือ เป็นการจำกัดพระราชอำนาจสิทธิขาดและการกระทำโดยมิชอบของพระองค์ และทำให้ฐานะของกษัตริย์อังกฤษไม่ทรงอยู่นอกกฎหมายอีกต่อไป นอกจากนี้กฎบัตรแมกนาคาร์ตาดำรงเป็นรากฐานของ “รัฐธรรมนูญ” และ “รัฐสภา” ของอังกฤษในสมัยต่อมาอีกด้วย

ในสมัยต่อมา กษัตริย์อังกฤษในยุคสมัยหลังๆ หลายพระองค์ไม่ปฏิบัติตามกฎบัตรแมกนาคาร์ตา โดยอ้างเหตุผลและใช้พระราชอำนาจสิทธิขาดอยู่เนืองๆ จึงเกิดการต่อต้านจากประชาชน ดังเหตุการณ์ใน ค.ศ. 1688 ที่เรียกว่า “การปฏิวัติอันรุ่งโรจน์” ทำให้พระเจ้าเจมส์ ที่ 2 ต้องทรงสละราชบัลลังก์และเสด็จหนีไปต่างประเทศ อังกฤษจึงเข้าสู่การปกครองระบอบกษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญอีกครั้ง

2.2) ระบอบกษัตริย์แบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เป็นระบอบการปกครองที่กษัตริย์ทรงมีพระราชอำนาจสิทธิขาดหรือเป็นศูนย์กลางแห่งอำนาจ ซึ่งเจริญรุ่งเรืองอยู่ในบรรดาชาติมหาอำนาจของยุโรปในสมัยคริสต์ศตวรรษที่ 17-18 เช่น ฝรั่งเศส รัสเซีย และปรัสเซีย ซึ่งกษัตริย์ยุโรปที่ประสบความสำเร็จและเป็นสัญลักษณ์ของระบอบการปกครองดังกล่าว ได้แก่ พระเจ้าหลุยส์ ที่ 14 แห่งฝรั่งเศส (ค.ศ. 1643-1714) พระเจ้าซาร์ปีเตอร์มหาราชแห่งรัสเซีย

3) ระบอบการปกครองของยุโรปสมัยปัจจุบัน ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ลึกลับดลลง ประเทศในยุโรปมีระบอบการปกครอง 2 ระบอบ คือ

3.1) ระบอบประชาธิปไตย เป็นระบอบการปกครองที่ประชาชนมีอำนาจสูงสุด หรือเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ซึ่งมีหลักการพื้นฐานที่สำคัญ ได้แก่ หลักอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน คือ ประชาชนต้องมีอำนาจตัดสินใจขั้นสุดท้ายโดยอาจเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางนิติบัญญัติและการบริหารของรัฐ

การตัดสินใจของประชาชนถือว่าเป็นที่สิ้นสุด หลักสิทธิและเสรีภาพเป็นของประชาชน คือ ประชาชนต้องมีหลักประกันสิทธิเสรีภาพซึ่งถือเป็นพื้นฐานทางการเมือง และมีเสรีภาพในการแสดงออกไม่ว่าจะเป็นด้านความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์โฆษณา การรวมกลุ่มจัดตั้งพรรคการเมือง การเลือกตั้ง การใช้สิทธิทางการเมือง ซึ่งถือเป็นความเสมอภาคทางกฎหมาย หลักความสูงสุดของกฎหมาย คือ รัฐบาลจะปฏิบัติการใดๆ ต้องอยู่ภายใต้กฎหมายซึ่งจะตรงกับหลักนิติรัฐ (Rule of Law) รวมไปถึงการที่ศาลมีความเป็นอิสระในการพิจารณาคดีต่างๆ และการควบคุมมิให้กฎหมายขัดต่อรัฐธรรมนูญ และหลักการเสี่ยงข้างมาก คือ การตัดสินใจทั้งหลายของรัฐบาลต้องเป็นไปตามความปรารถนาของคนส่วนใหญ่แต่สิทธิของเสียงข้างน้อยจะต้องได้รับการเคารพ

ทั้งนี้ การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอาจแบ่งได้เป็น 3 รูปแบบ คือ แบบรัฐสภา แบบประธานาธิบดี และแบบผสม (กึ่งรัฐสภาและกึ่งประธานาธิบดี)

3.2) ระบอบเผด็จการคอมมิวนิสต์ เป็นระบอบการปกครองที่ยึดถือตามทฤษฎีสังคมนิยมของคาร์ล มาร์กซ์ (Carl Marx) บางทีเรียกว่า “ลัทธิมาร์กซ์” ชาติแรกที่ปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองเข้าสู่ระบอบสังคมนิยมหรือคอมมิวนิสต์ คือ รัสเซีย เมื่อ ค.ศ. 1917 ซึ่งระบอบเผด็จการมีหลักการพื้นฐานที่สำคัญของการปกครองดังกล่าว ได้แก่ มีลักษณะเป็นการปกครองแบบการผูกขาดอำนาจทางการเมือง ประชาชนสิทธิเสรีภาพต่างๆ ทางการเมืองน้อยมากหรืออาจไม่มีเลย ฝ่ายค้านถูกยุบเลิกหรือถูกจำกัดจนไม่มีบทบาทในทางการเมือง และมีการใช้ระบบพรรคการเมืองพรรคเดียวเข้ามาแทนที่ระบบพรรคการเมืองหลายพรรคหรืออาจไม่มีพรรคการเมืองโดยมีแต่คณะผู้ปกครองประเทศ และการเลือกตั้งในระบอบเผด็จการเป็นเพียงการแสดงออกถึงการรับรองความชอบธรรมของผู้ปกครองเท่านั้น

(โปรดอ่านเนื้อหาสาระโดยรายละเอียดในหนังสือ)

1. บวรศักดิ์ อุวรรณโณ กฎหมายมหาชน เล่ม 1 วิวัฒนาการทางปรัชญาและลักษณะของกฎหมายมหาชนยุคต่างๆ
2. ฐิติชญา วัฒนรุ่ง หลักกฎหมายมหาชน
3. อภิญา แก้วกำเหนิด วิทยานิพนธ์การสถาปนารัฐธรรมนูญเพื่อปฏิรูปการเมือง : ศึกษาในเชิงประวัติศาสตร์กฎหมายรัฐธรรมนูญเปรียบเทียบ กรณีของประเทศสหรัฐอเมริกา เยอรมัน ฝรั่งเศส และไทย
4. ชาญชัย แสวงศักดิ์ เอกสารอัดสำเนากฎหมายรัฐธรรมนูญต่างประเทศ บทเรียนและข้อคิดในการปฏิรูปการเมืองไทย

กิจกรรม 3.2.1

จงอธิบายระบอบการปกครองของยุโรปในปัจจุบันมาโดยสังเขป

เรื่องที่ 3.2.2 ตัวอย่างระบบการเมืองการปกครองและสถาบัน ทางการเมืองการปกครองของประเทศภาคพื้นยุโรป

สาระสังเขป

1) ประเทศอังกฤษ

ประเทศอังกฤษถือเป็นต้นแบบของการปกครองระบอบประชาธิปไตยในระบบรัฐสภา (Parliamentary System) โดยวิวัฒนาการสถาปนาระบอบประชาธิปไตยในอังกฤษเริ่มตั้งแต่การต่อสู้ระหว่างพระมหากษัตริย์ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (Absolute Monarchy) กับกลุ่มขุนนาง จนกระทั่งพัฒนาไปสู่การต่อสู้ระหว่างพระมหากษัตริย์ กลุ่มขุนนางและสามัญชน ในที่สุดสามัญชนเป็นฝ่ายได้รับชัยชนะ อำนาจอธิปไตยตกเป็นของปวงชนและมีพระมหากษัตริย์ทรงทำหน้าที่เป็นประมุขที่อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ โดยมีได้มีอำนาจทางการเมืองโดยตรงเหมือนดังเช่นในอดีต

ระบบรัฐสภา (Parliamentary System) มีหลักการสำคัญของการปกครอง คือ อำนาจหน้าที่ต่างๆ ของรัฐถูกแจกจ่ายให้องค์กรต่างๆ กัน คือ ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการ แต่องค์กรเหล่านี้ไม่แยกจากกันโดยเด็ดขาด คือ มีการร่วมมือและตรวจสอบซึ่งกันและกันและเป็นระบบการถ่วงดุลอำนาจ ซึ่งลักษณะสำคัญของการปกครองระบบดังกล่าว ได้แก่ การที่ประมุขของรัฐและประมุขฝ่ายบริหารแยกจากกัน โดยประมุขของรัฐไม่ต้องรับผิดชอบทางการเมืองซึ่งมาจากหลักการที่ว่าพระมหากษัตริย์ไม่ต้องทรงรับผิดชอบทางการเมือง (The King can do no wrong) และฝ่ายบริหารหรือรัฐบาลก่อนจะเข้ารับบริหารงานปกครองประเทศจะต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาก่อน โดยฝ่ายบริหารมีอำนาจเสนอกฎหมายต่อสภานิติบัญญัติได้เช่นเดียวกับสมาชิกสภานิติบัญญัติ มีอำนาจเข้าร่วมประชุมกับฝ่ายนิติบัญญัติ รวมทั้งมีอำนาจยุบสภาผู้แทนราษฎรได้เพื่อเป็นมาตรการถ่วงดุลย์อำนาจกับฝ่ายนิติบัญญัติ โดยฝ่ายนิติบัญญัติหรือรัฐสภาก็มีอำนาจบังคับให้ฝ่ายบริหารหรือรัฐบาลต้องออกจากตำแหน่งโดยการเปิดอภิปรายลงมติไม่ไว้วางใจหรือไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลหรือทั้งคณะได้ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีสิทธิตั้งกระทู้ถามหรือเสนอญัตติต่อรัฐบาลได้ และมีอำนาจอนุมัติเงินงบประมาณแผ่นดินเพื่อมิให้ฝ่ายบริหารใช้จ่ายเงินแผ่นดินตามชอบใจเป็นการควบคุมดูแลการใช้จ่ายเงินของรัฐบาลแทนประชาชน และมีอำนาจตั้งคณะกรรมการวิสามัญเพื่อตรวจสอบการกระทำของฝ่ายบริหาร

1.1) สถาบันนิติบัญญัติ รัฐสภาประกอบด้วยสองสภา ได้แก่ สภาผู้แทนราษฎรหรือสภาสามัญ (House of Commons) มาจากการเลือกตั้ง มีอำนาจหน้าที่ที่สำคัญ ได้แก่ การเลือกนายกรัฐมนตรี อำนาจทางนิติบัญญัติ การควบคุมการปฏิบัติงานของฝ่ายบริหารโดยการลงมติไม่ไว้วางใจ การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายต่างประเทศ การเป็นสื่อกลางในการนำเจตนาของประชาชนเสนอต่อรัฐบาล และการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน และสภาขุนนาง (House of Lords) ซึ่งเดิมสมาชิกของวุฒิสภาของอังกฤษนั้นเป็นโดยตำแหน่ง แต่งตั้งโดยกษัตริย์ ไม่มีวาระ โดยในปัจจุบันสมาชิกสภาขุนนางประกอบด้วย

สามประเภทหลัก ได้แก่ ขุนนางที่ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งตลอดชีพ (Life Peers) อาร์ชบิชอปและบิชอป (Archbishops and bishops) และขุนนางที่สืบฐานันดรศักดิ์ (Elected hereditary Members) ทั้งนี้ สภาขุนนางมีอำนาจหน้าที่ที่สำคัญ ได้แก่ การพิจารณาร่างกฎหมายที่ผ่านมาจากสภาล่าง การรับทราบร่างพระราชบัญญัติงบประมาณที่สภาล่างเสนอ และการตั้งกระทู้ถามแต่ไม่มีอำนาจในการลงมติไม่ไว้วางใจ

1.2) สถาบันฝ่ายบริหาร ได้แก่ คณะรัฐมนตรี ซึ่งการดำเนินการของฝ่ายบริหารอยู่ภายใต้การควบคุมของสภา โดยมีนายกรัฐมนตรีเป็นผู้นำ (First among Equals) ซึ่งนายกรัฐมนตรีเป็นผู้นำพรรคเสียงข้างมากในสภา จัดตั้งคณะรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของสภา ทั้งนี้ ฝ่ายบริหารสามารถเสนอกฎหมายเข้าสภาได้ เนื่องจากฝ่ายบริหารเป็นส่วนหนึ่งของฝ่ายนิติบัญญัติ และสามารถยุบสภาได้

1.3) สถาบันตุลาการ ประเทศอังกฤษใช้ระบบศาลเดี่ยวโดยมีศาลสูงสุดเพียงศาลเดียวหน้าที่ตรวจสอบคำพิพากษาของศาลล่างทุกศาล โดยเดิมมีสภาขุนนางทำหน้าที่เป็นศาลสูงสุด แต่ใน ค.ศ. 2005 ได้มีการตราพระราชบัญญัติการปฏิรูปรัฐธรรมนูญ (The Constitution Reform Act 2005) มีผลทำให้มีการจัดตั้งศาลฎีกา (The Supreme Court) ขึ้นมาทำหน้าที่แทนศาลสภาขุนนาง ซึ่งศาลฎีกานี้จะเริ่มเปิดดำเนินการในเดือนตุลาคม ค.ศ. 2009

ข้อดีของระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภาของประเทศไทย คือ มีความคล่องตัวเนื่องจากฝ่ายบริหารและเสียงข้างมากในสภาเป็นพรรคเดียวกัน และรัฐสภาสามารถป้องกันฝ่ายบริหารใช้อำนาจเกินขอบเขตได้ด้วยการตรวจสอบ คือ การอภิปรายไม่ไว้วางใจ

ข้อเสียระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภาของประเทศไทย คือ ไม่เหมาะที่จะใช้กับประเทศที่มีระบบพรรคการเมืองไม่เข้มแข็ง เช่น ประเทศที่มีรัฐบาลผสมหลายพรรคซึ่งมักจะไม่มีคามมั่นคง และการลงมติไม่ไว้วางใจเป็นไปได้ยากเนื่องจากรัฐบาลคุมเสียงข้างมากในสภา

2) ประเทศฝรั่งเศส

ประเทศฝรั่งเศสถือเป็นต้นแบบของการปกครองระบอบประชาธิปไตยในระบบกึ่งรัฐสภาที่ประธานาธิบดี โดยระบบการเมืองการปกครองและสถาบันการเมืองการปกครองของฝรั่งเศสได้มีพัฒนาการมายาวนาน ดังจะเห็นได้จากรัฐธรรมนูญฉบับวันที่ 4 ตุลาคม 1958 ซึ่งได้ระบุบทบาทหน้าที่ของสถาบันต่างๆ ไว้ โดยได้มีการแก้ไขรายละเอียดบางส่วนของรัฐธรรมนูญดังกล่าวหลายครั้ง เช่น การให้มีการเลือกตั้งประธานาธิบดีโดยตรง ใน ค.ศ. 1962 การเพิ่มเติมรายละเอียดเกี่ยวกับการรับโทษทางอาญาของรัฐมนตรี ใน ค.ศ. 1993 การให้มีการประชุมสภาเพียงสมัยเดียว การขยายขอบข่ายที่จะให้มีการออกเสียงประชามติ ใน ค.ศ. 1995 การจัดตั้งสหภาพเศรษฐกิจและเงินตรา การให้หญิงและชายมีสิทธิเท่าเทียมกันสำหรับการอยู่ในวาระเลือกตั้งและการดำรงตำแหน่งที่มาจากการเลือกตั้ง การยอมรับขอข้ายอำนาจของศาลอาญาระหว่างประเทศ ใน ค.ศ. 1999 และการลดระยะเวลาดำรงตำแหน่งของประธานาธิบดี ใน ค.ศ. 2000

ระบบกึ่งรัฐสภาที่ประธานาธิบดี (Semi-Parliamentary Semi-Presidential System) เป็นการปกครองที่รวมหลักการสำคัญของระบบรัฐสภาและระบบประธานาธิบดีเข้าด้วยกันเพื่อให้อำนาจฝ่ายบริหารมากขึ้นกว่าระบบรัฐสภา ซึ่งลักษณะสำคัญของการปกครองระบบดังกล่าว ได้แก่ การที่มีประธานาธิบดีซึ่งเป็นประมุขของประเทศมาจากการเลือกตั้งจากประชาชนโดยไม่ผ่านทางรัฐสภา มีอำนาจในการยุบสภาผู้แทน

ราษฎรโดยไม่ต้องมีรัฐมนตรีลงนามกำกับ มีอำนาจในการตั้งนายกรัฐมนตรีซึ่งเป็นหัวหน้าฝ่ายบริหาร และร่วมบริหารประเทศกับนายกรัฐมนตรี โดยฝ่ายนิติบัญญัติมีอำนาจบังคับให้รัฐมนตรีเป็นรายบุคคลหรือทั้งคณะต้องออกจากตำแหน่งได้โดยการเปิดอภิปรายลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลหรือทั้งคณะ แต่ไม่มีอำนาจในการเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจประธานาธิบดี

2.1) สถาบันนิติบัญญัติ รัฐสภาประกอบไปด้วยสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา โดยสภาผู้แทนราษฎรมาจากการเลือกตั้งทั่วไปโดยตรง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีวาระดำรงตำแหน่งคราวละ 5 ปี ส่วนวุฒิสภามาจากการเลือกโดยทางอ้อม กล่าวคือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาจังหวัด และผู้แทนสภาเทศบาลจะเป็นผู้เลือกแทนประชาชน ซึ่งรัฐสภามีอำนาจหน้าที่ที่สำคัญ ได้แก่ การออกกฎหมาย การควบคุมและตรวจสอบการทำงานของฝ่ายบริหาร กล่าวคือ นายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรีต้องแถลงนโยบายต่อสภาโดยต้องได้รับเสียงข้างมาก ถ้าสภาลงมติไม่รับนโยบาย นายกรัฐมนตรีต้องรับผิดชอบโดยการลาออก สภาสามารถอภิปรายไม่ไว้วางใจได้ นอกจากนี้ สภามีอำนาจแต่งตั้งคณะผู้บริหารศาลยุติธรรมสูงสุด และสามารถยื่นฟ้องประธานาธิบดีและคณะรัฐมนตรีต่อศาลได้

2.2) สถาบันฝ่ายบริหาร ประธานาธิบดีมาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน เป็นทั้งผู้นำสูงสุดและผู้นำฝ่ายบริหาร เป็นผู้นำของทุกเหล่าทัพ มีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ 5 ปี ประธานาธิบดีเป็นประธานในการประชุมคณะรัฐมนตรี มีอำนาจในการอนุมัติ ตัดสินใจ และลงนามกฎหมาย และสามารถประกาศยุบสภา ประธานาธิบดีเป็นผู้แต่งตั้งนายกรัฐมนตรีและคณะรัฐบาลซึ่งนายกรัฐมนตรีเป็นผู้เสนอรายชื่อ ทั้งนี้ นายกรัฐมนตรีมาจากพรรคเสียงข้างมากในสภาซึ่งไม่จำเป็นต้องมาจากพรรคเดียวกับประธานาธิบดีก็ได้

ภายใต้การนำของนายกรัฐมนตรี รัฐบาลเป็นผู้กำหนดนโยบายของประเทศและเป็นผู้บริหารราชการแผ่นดินตามแนวนโยบายดังกล่าว นายกรัฐมนตรีจะต้องรับผิดชอบต่อรัฐสภา นายกรัฐมนตรีเป็นผู้กำกับดูแลกิจการต่างๆ ของรัฐบาล และดูแลการบังคับใช้กฎหมายต่างๆ ซึ่งคณะรัฐมนตรีสามารถเสนอร่างกฎหมายผ่านสภาได้

2.3) สถาบันตุลาการ ระบบศาลของประเทศฝรั่งเศสเป็นระบบศาลคู่ คือ มีศาลฎีกา (Tribunal de Cassation) เป็นกระบวนการยุติธรรมชั้นสูงสุด รับผิดชอบการพิจารณาตรวจสอบข้อกฎหมายของอรรถคดีที่ยื่นอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ซึ่งเป็นพิพาทระหว่างประชาชนด้วยตนเอง และมีสภาแห่งรัฐหรือศาลปกครองสูงสุด (Conseil d'Etat) ทำหน้าที่พิจารณาข้อพิพาทระหว่างหน่วยงานของรัฐและประชาชน นอกจากนี้สภาแห่งรัฐยังเป็นผู้พิจารณาร่างกฎหมายหรือกฤษฎีกาบางฉบับที่รัฐบาลส่งเรื่องมาเพื่อขอทราบความเห็น ทั้งนี้ ศาลอยู่ภายใต้ระบบราชการประจำ ศาลทางการเมือง ได้แก่ ศาลยุติธรรมสูงสุด ใช้พิจารณาคดีความผิดของบุคคลสำคัญ เช่น ประธานาธิบดี นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี หรือคดีทางการเมืองที่มีความสำคัญ มาจากการเลือกตั้งโดยสภาล่างและสภาสูงจำนวนเท่าๆ กัน ตุลาการรัฐธรรมนูญทำหน้าที่ชี้ขาดข้อพิพาทอันเกี่ยวข้องกับการใช้รัฐธรรมนูญ

ข้อดีของระบบกึ่งรัฐสภากึ่งประธานาธิบดี คือ การที่ประธานาธิบดีมีอำนาจเด็ดขาดทำให้รัฐบาลมีเสถียรภาพ มีอิสระในการปฏิบัติงาน การแยกงานบริหารออกจากงานทางการเมืองทำให้ประธานาธิบดีมุ่งทำงานด้านนโยบายได้

ข้อเสียของระบบกึ่งรัฐสภากึ่งประธานาธิบดี คือ นายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรีต้องรับผิดชอบต่อทั้งรัฐสภาและประธานาธิบดี ทำให้ทำงานลำบาก และถ้ารัฐสภาประกอบไปด้วยหลายพรรคการเมือง แต่พรรคการเมืองไม่เข้มแข็งทำให้ไม่มีเสถียรภาพ และถ้าประธานาธิบดีไม่มีอำนาจจริงๆ ก็จะลำบากในการบริหารประเทศ

(โปรดอ่านเนื้อหาสาระโดยรายละเอียดในหนังสือ)

1. สมบัติ ชำรงธัญวงศ์ การเมืองอังกฤษ
2. บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และชาญชัย แสวงศักดิ์ การปฏิรูปการเมืองฝรั่งเศส : ข้อคิดในการปฏิรูปการเมืองไทย
3. อภิญา แก้วกำเหนิด วิทยานิพนธ์การสถาปนารัฐธรรมนูญเพื่อปฏิรูปการเมือง : ศึกษาในเชิงประวัติศาสตร์กฎหมายรัฐธรรมนูญเปรียบเทียบ กรณีของประเทศสหรัฐอเมริกา เยอรมัน ฝรั่งเศส และไทย
4. ชาญชัย แสวงศักดิ์ เอกสารอัดสำเนากฎหมายรัฐธรรมนูญต่างประเทศ บทเรียนและข้อคิดในการปฏิรูปการเมืองไทย
5. จิตรพรต พัฒนสิน บทความการปฏิรูปศาลฎีกาของประเทศไทย (www.krisdika.go.th : มกราคม 2551)
6. HOUSE OF LORDS Library Note, House of Lords Reform Since 1997 : A Chronology (updated July 2009)
7. House of Lords Briefing Membership

กิจกรรม 3.2.2

จงอธิบายระบอบการปกครองของประเทศอังกฤษและฝรั่งเศสในปัจจุบัน และข้อดีข้อเสียของการปกครองระบอบดังกล่าว

ตอนที่ 3.3

ระบบการเมืองการปกครองและสถาบันทางการเมืองการปกครอง ในประเทศสหรัฐอเมริกา

โปรดอ่านแผนการสอนประจำตอนที่ 3.3 แล้วจึงศึกษาสาระสังเขป พร้อมปฏิบัติกิจกรรมในแต่ละเรื่อง

หัวเรื่อง

- เรื่องที่ 3.3.1 พัฒนาการของระบบการเมืองการปกครองและสถาบันทางการเมืองการปกครองของประเทศสหรัฐอเมริกา
- เรื่องที่ 3.3.2 ระบบการเมืองการปกครองและสถาบันทางการเมืองการปกครองของประเทศสหรัฐอเมริกา

แนวคิด

1. พัฒนาการของระบบการเมืองการปกครองและสถาบันทางการเมืองการปกครองของประเทศสหรัฐอเมริกา เริ่มตั้งแต่เมื่อมีการประกาศอิสรภาพจากการเป็นอาณานิคมของประเทศอังกฤษ และก่อตั้งประเทศขึ้นใหม่เป็นผลสำเร็จเมื่อ ค.ศ. 1776 จากนั้นก็ได้สถาปนารัฐธรรมนูญฉบับแรกขึ้น เรียกว่า บทบัญญัติแห่งสมาพันธรัฐ (The Articles of Confederation) แต่ระบบประธานาธิบดีได้กำเนิดขึ้นตามรัฐธรรมนูญฉบับที่ 2 ของสหรัฐอเมริกา
2. ประเทศสหรัฐอเมริกาคือเป็นต้นแบบของการเมืองการปกครองระบอบประธานาธิบดี

วัตถุประสงค์

เมื่อศึกษาตอนที่ 3.3 จบแล้ว นักศึกษาสามารถ

1. อธิบายระบบการเมืองการปกครองและสถาบันทางการเมืองการปกครองของประเทศสหรัฐอเมริกาได้
2. อธิบายความแตกต่างของระบบการเมืองการปกครองและสถาบันทางการเมืองการปกครองของประเทศสหรัฐอเมริกากับประเทศในภาคพื้นยุโรป และข้อดีข้อเสียของระบบการเมืองการปกครองแต่ละระบบได้

เรื่องที่ 3.3.1 พัฒนาการของระบบการเมืองการปกครองและสถาบัน ทางการเมืองการปกครองของประเทศสหรัฐอเมริกา

สาระสังเขป

การประกาศอิสรภาพจากอังกฤษของอาณานิคม 13 แห่งในดินแดนอเมริกา เมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 1776 ทำให้เกิดรัฐใหม่ขึ้นในรูปแบบสมาพันธรัฐ ชื่อว่า “สมาพันธรัฐอเมริกา” รัฐใหม่นี้จำเป็นจะต้องมีการกำหนดกฎเกณฑ์แบบแผนในการจัดการปกครอง และในขณะเดียวกันก็ยืนยันถึงเอกราชและอธิปไตยของชาติ จึงได้จัดทำบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งสมาพันธรัฐ (Articles of Confederation) แต่ก็ต้องประสบปัญหาในการบริหารประเทศมากมาย เพราะการที่สมาพันธรัฐอเมริกาไม่มีรัฐบาลกลางที่จะทำหน้าที่ในการบริหารประเทศ จัดเก็บภาษี ไม่มีกองทัพของชาติทำให้เกิดปัญหาในการใช้หนี้สงคราม ปัญหาการต่างประเทศ ปัญหาการป้องกันประเทศจากพวกอินเดียนแดง รวมทั้งปัญหาการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ ฯลฯ

จากปัญหาทางการเมืองการปกครองภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งสมาพันธรัฐดังกล่าว ทำให้บรรดาผู้นำของรัฐต่างๆ มาประชุมร่วมกันเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว จนในที่สุดกลายเป็นการสถาปนารัฐธรรมนูญฉบับใหม่ขึ้น และใช้มาจนถึงปัจจุบันในรูปแบบของสหพันธรัฐ

หลักสหพันธรัฐ (Federalism) เป็นหลักการหรือทฤษฎีที่ว่าด้วยการแบ่งแยกอำนาจอย่างเด็ดขาดระหว่างรัฐบาลกลางกับรัฐบาลของมลรัฐ และเพื่อให้การบริหารประเทศเป็นไปได้อย่างดี และสามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ของประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงจำเป็นจะต้องให้อำนาจรัฐบาลกลางสามารถมีอำนาจเหนือมลรัฐทั้ง 13 แห่ง และสามารถลงโทษผู้ที่ต่อต้านขัดขืนต่อกฎหมายที่รัฐบาลกลางวางไว้ได้ เพื่อให้เกิดความยุติธรรมจึงได้จัดแบ่งอำนาจระหว่างรัฐบาลกลางกับรัฐบาลมลรัฐออกเป็น 3 ประเภท คือ

1) Delegated Power เป็นอำนาจของรัฐบาลกลางโดยตรง ซึ่งรัฐบาลแห่งมลรัฐมอบให้รัฐบาลกลางมีอำนาจเด็ดขาดในการดำเนินการทางด้านเศรษฐกิจและการเงิน จัดระเบียบการค้าพาณิชย์ระหว่างมลรัฐ และระหว่างประเทศสหรัฐอเมริกากับต่างประเทศ กำหนดระบบเงินตรา และการดำเนินการกักขังเงินทั้งในและนอกประเทศ การเรียกเก็บภาษี รวมทั้งในเรื่องที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และการจัดการกองทัพ การประกาศสงคราม และการทำสนธิสัญญาสันติภาพ

2) Reserved Power เป็นอำนาจที่รัฐบาลแห่งมลรัฐยังคงรักษาไว้ และมีอำนาจอย่างเต็มที่ในการดำเนินกิจการภายในของรัฐ โดยรัฐบาลกลางจะเข้ามาเกี่ยวข้องไม่ได้ ได้แก่ อำนาจในการจัดการศึกษา การจัดการจราจร การกำหนดพิภคอัตราภาษีภายในมลรัฐ การตรากฎหมายว่าด้วยการสมรส และการหย่าร้าง เป็นต้น

เรื่องที่ 3.3.2 ระบบการเมืองการปกครองและสถาบันทางการเมือง การปกครองของประเทศสหรัฐอเมริกา

สาระสังเขป

ระบบประธานาธิบดี (Presidential System) เป็นการปกครองที่มีการแบ่งแยกอำนาจเด็ดขาด โดยอำนาจหน้าที่ต่างๆ ของรัฐถูกมอบหมายให้แก่ละองค์กร คือ ฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ และฝ่ายตุลาการนำไปปฏิบัติโดยเป็นอิสระ ซึ่งแต่ละองค์กรจะทำหน้าที่ของแต่ละฝ่ายโดยไม่ก้าวก่ายตรวจสอบหรือควบคุมซึ่งกันและกัน เช่น ฝ่ายบริหารไม่มีอำนาจในการยุบสภา ขณะเดียวกันฝ่ายนิติบัญญัติก็ไม่มีอำนาจในการเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจ และแต่ละฝ่ายก็จะมีที่มาเป็นอิสระต่อกัน ซึ่งลักษณะสำคัญของการปกครองระบบดังกล่าว ได้แก่ การที่ประมุขของรัฐและประมุขฝ่ายบริหารเป็นบุคคลคนเดียวกันซึ่งก็คือประธานาธิบดี และมาจากการเลือกตั้งจากประชาชน โดยมีอำนาจในการตั้งรัฐมนตรีได้โดยไม่ต้องขอความเห็นชอบจากสภาผู้แทนราษฎร แต่ไม่มีอำนาจริเริ่มเสนอกฎหมาย ไม่มีอำนาจยุบสภา ส่วนฝ่ายนิติบัญญัติก็ไม่มีอำนาจในการอภิปรายไม่ไว้วางใจหรือตั้งกระทู้ซักถามฝ่ายบริหาร

1) **สถาบันนิติบัญญัติ** สภาคองเกรส (Congress) ประกอบด้วย สภาผู้แทนราษฎรหรือสภาล่าง (House of Representatives) มาจากการเลือกตั้งแบ่งตามเขตเลือกตั้งต่างๆ ทั่วประเทศ และวุฒิสภาหรือสภาสูง (Senate) มาจากผู้แทนมลรัฐ รัฐละ 2 คน โดยสภาคองเกรสมีอำนาจหน้าที่ที่สำคัญ ได้แก่ การออกกฎหมายและการแก้ไขรัฐธรรมนูญ การตรวจสอบการทำงานของฝ่ายบริหาร นอกจากนี้ สภาสูงยังมีอำนาจหน้าที่ให้สัตยาบันสนธิสัญญา และการรับรองการแต่งตั้งข้าราชการระดับสูงและรัฐมนตรี ส่วนสภาล่างก็มีอำนาจในการกล่าวโทษ (Impeachment) ข้าราชการฝ่ายพลเรือนหรือตุลาการให้พ้นจากตำแหน่ง โดยต้องใช้คะแนนเสียงสองในสามของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการกล่าวโทษประธานาธิบดี และวุฒิสภาจะเป็นผู้สืบสวนข้อเท็จจริงหรือเป็นลูกขุนในการพิจารณาคดี การปลดต้องใช้คะแนนเสียงสองในสามของสมาชิกวุฒิสภา สำหรับในกรณีของประธานาธิบดีจะต้องให้ประธานศาลสูงเป็นประธานของคณะลูกขุนในการพิจารณา

2) **สถาบันฝ่ายบริหาร** ประธานาธิบดีเป็นผู้นำฝ่ายบริหารและประมุขของประเทศ ซึ่งมาจากการเลือกตั้งอยู่ในตำแหน่งคราวละ 4 ปี และอยู่ได้ไม่เกิน 2 วาระ โดยมีรองประธานาธิบดีอีกหนึ่งคนซึ่งมาจากระบบของการเลือกตั้งโดยอ้อมผ่านทางคณะผู้เลือกตั้งตามวิธีการที่กำหนดในกฎหมาย ซึ่งประธานาธิบดีจะเป็นผู้เลือกคณะบริหารหรือคณะรัฐมนตรีเพื่อทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยของประธานาธิบดี โดยประธานาธิบดีมีอำนาจหน้าที่ที่สำคัญได้แก่ การควบคุมให้มีการปฏิบัติตามกฎหมาย การแต่งตั้ง โยกย้าย ถอดถอนข้าราชการฝ่ายบริหารทั่วไป เว้นแต่บางตำแหน่งที่มีความสำคัญระดับนโยบาย เช่น รัฐมนตรี และเอกอัครราชทูตต้องได้รับความเห็นชอบจากวุฒิสภา นอกจากนี้ ยังมีอำนาจในการให้ความเห็นชอบหรือยับยั้งกฎหมาย (Veto) แต่หากรัฐสภาลงมติด้วยคะแนนเสียงสองในสาม อำนาจยับยั้งนั้นตกไปซึ่งประธานาธิบดีจะต้องลงนามเพื่อ

ประกาศใช้กฎหมาย อำนาจในการลดโทษ อดโทษ หรือนิรโทษกรรมให้แก่ผู้ต้องโทษในคดีต่างๆ ตามข้อจำกัดของรัฐธรรมนูญ อำนาจในการทำสนธิสัญญาที่จะต้องผ่านการให้สัตยาบันจากวุฒิสภา และอำนาจสูงสุดในการบังคับบัญชากองทัพทั้งหมดของประเทศ ทั้งนี้ แม้อาจจะไม่สามารถเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจได้ แต่ประธานาธิบดีก็ไม่สามารถยุบสภาได้เช่นกัน

3) **สถาบันตุลาการ** ระบบศาลของประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นระบบศาลเดี่ยว คือ มีศาลสูง (Supreme Court) เป็นศาลที่มีอำนาจสูงสุดเพียงศาลเดียว โดยการวินิจฉัยคดีของศาลสูงถือว่าเป็นที่สุด ไม่สามารถจะอุทธรณ์ต่อไปยังศาลอื่นๆ ได้ ผู้พิพากษาของศาลสูงมีทั้งหมด 9 คน มาจากการแต่งตั้งของประธานาธิบดีซึ่งต้องได้รับความเห็นชอบของวุฒิสภาเสียก่อน โดยอยู่ในตำแหน่งตลอดชีวิตเว้นแต่จะลาออก ทั้งนี้ ศาลสูงมีอำนาจหน้าที่ในการตีความกฎหมายโดยเฉพาะรัฐธรรมนูญ และมีอำนาจในการลงมติขับไล่ประธานาธิบดีออกจากตำแหน่ง แต่ก็อาจถูกปลดออกจากตำแหน่งโดยวุฒิสภาด้วยคะแนนเสียงสองในสาม

ข้อดีของระบบประธานาธิบดี คือ ประธานาธิบดีมีสิทธิขาดในการเลือกฝ่ายบริหารทำให้ได้บุคคลที่มีความรู้ความสามารถและความเชี่ยวชาญจริงๆ และรัฐมนตรีมีเวลาทำงานเต็มที่เนื่องจากไม่ต้องเข้าประชุมสภา นอกจากนี้ การที่ประธานาธิบดีเป็นจอมทัพโดยตำแหน่งทำให้สามารถสั่งการในยามฉุกเฉินได้

ข้อเสียของระบบประธานาธิบดี คือ การที่ประธานาธิบดีมาจากการเลือกตั้งโดยตรง ในกรณี que ที่เสี่ยงข้างมากในสภาเป็นคนละพรรคการเมือง จะทำให้ประธานาธิบดีทำงานลำบาก

(โปรดอ่านเนื้อหาสาระโดยรายละเอียดในหนังสือ)

1. อภิญา แก้วกำเหนิด วิทยานิพนธ์การสถาปนารัฐธรรมนูญเพื่อปฏิรูปการเมือง : ศึกษาในเชิงประวัติศาสตร์กฎหมายรัฐธรรมนูญเปรียบเทียบ กรณีของประเทศสหรัฐอเมริกา เยอรมัน ฝรั่งเศส และไทย
2. ชัญชัย แสงศักดิ์ เอกสารอัดสำเนากฎหมายรัฐธรรมนูญต่างประเทศ บทเรียนและข้อคิดในการปฏิรูปการเมืองไทย

กิจกรรม 3.3.2

จงอธิบายระบอบการปกครองของประเทศสหรัฐอเมริกาในปัจจุบัน และข้อดีข้อเสียของการปกครองระบอบดังกล่าว

แนวตอบกิจกรรมหน่วยที่ 3

ระบบการเมืองการปกครองและสถาบันทางการเมืองการปกครอง ในประเทศภาคพื้นยุโรปและอเมริกา

ตอนที่ 3.1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับระบบการเมืองการปกครองและสถาบันทางการเมืองการปกครอง

แนวตอบกิจกรรม 3.1.1

คำว่า “สถาบันทางการเมือง” หมายถึง องค์กรหรือหน่วยงานที่ก่อตั้งขึ้น เพื่อประโยชน์ในการปกครองและดำเนินกิจการต่างๆ ของรัฐทั้งภายในและภายนอกประเทศ ซึ่งอาจจะก่อตั้งขึ้นโดยกฎหมายของรัฐ หรืออาจก่อตั้งขึ้นโดยการร่วมกันใจกันของเอกชน หรือตามประเพณีก็ได้ ตัวอย่างของสถาบันทางการเมืองการปกครองไทย เช่น สมาชิกวุฒิสภา รัฐสภา ศาลยุติธรรม พรรคการเมือง เป็นต้น

แนวตอบกิจกรรม 3.1.2

ข้อ 1 สมัยกรีกมีรูปแบบการปกครอง 2 ลักษณะ ได้แก่ ระบอบคณาธิปไตย เป็นการปกครองโดยคณะบุคคล นิยมใช้ในรัฐที่มีลักษณะเป็นสังคมทหาร เช่น นครรัฐสปาร์ตา และระบอบประชาธิปไตย เป็นการปกครองที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองโดยตรง เช่น นครรัฐเอเธนส์ ให้สิทธิแก่พลเมืองชายที่บรรลุนิติภาวะแล้วเข้าร่วมประชุมที่สภาประชาชน เพื่อร่วมตัดสินใจปัญหาต่างๆ โดยใช้วิธีลงคะแนนเสียง ซึ่งเป็นรากฐานของระบอบประชาธิปไตยในปัจจุบัน

ข้อ 2 พัฒนาการของรูปแบบการปกครองสมัยโรมันอาจแบ่งได้เป็นสองระยะ คือ สมัยสาธารณรัฐ ใช้ระบอบการปกครองแบบอภิชนาธิปไตย โดยมีคณะบุคคลจากตระกูลขุนนางหลายๆ ตระกูลร่วมกันปกครองบ้านเมือง เมื่อจะตัดสินใจปัญหาใดๆ ก็จะนำเรื่องสู่การพิจารณาของสภาซีเนต (Senate) หรือวุฒิสภา โดยยึดตามกฎหมายของบ้านเมืองเป็นหลัก และสมัยจักรวรรดิ ซึ่งมีพระเจ้ากรพรรดิเป็นผู้ปกครองโดยศูนย์กลางแห่งอำนาจอยู่ที่พระเจ้ากรพรรดิที่กรุงโรม

ตอนที่ 3.2 ระบบการเมืองการปกครองและสถาบันทางการเมืองการปกครองในประเทศภาคพื้นยุโรป

แนวตอบกิจกรรม 3.2.1

ในปัจจุบันยุโรปมีระบอบการปกครองซึ่งอาจแบ่งได้เป็น 2 ระบอบ คือ **1. ระบอบประชาธิปไตย** เป็นระบอบการปกครองที่ประชาชนมีอำนาจสูงสุด หรือเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ซึ่งมีหลักการพื้นฐานที่สำคัญ คือ หลักอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน หลักสิทธิและเสรีภาพเป็นของประชาชน หลักความสูงสุดของกฎหมาย และหลักการเสียงข้างมาก โดยแบ่งเป็น 3 รูปแบบ คือ แบบรัฐสภา แบบประธานาธิบดี และแบบผสม (กึ่งรัฐสภาและกึ่งประธานาธิบดี) และ **2. ระบอบเผด็จการคอมมิวนิสต์** เป็นระบอบการปกครองที่ยึดถือตามทฤษฎีสังคมนิยมของคาร์ล มาร์กซ์ (Carl Marx) ซึ่งระบอบเผด็จการมีหลักการพื้นฐานที่สำคัญของการปกครองดังกล่าว คือ มีลักษณะเป็นการปกครองแบบการผูกขาดอำนาจทางการเมือง ประชาชนสิทธิเสรีภาพต่างๆ ทางการเมืองน้อยมากหรืออาจไม่มีเลย ฝ่ายค้านถูกยุบเลิกหรือถูกจำกัดจนไม่มีบทบาทในทางการเมือง และมีการใช้ระบบพรรคการเมืองพรรคเดียวเข้ามาแทนที่ระบบพรรคการเมืองหลายพรรคหรืออาจไม่มีพรรคการเมืองโดยมีแต่คณะผู้ปกครองประเทศ และการเลือกตั้งในระบอบเผด็จการเป็นเพียงการแสดงออกถึงการรับรองความชอบธรรมของผู้ปกครองเท่านั้น

แนวตอบกิจกรรม 3.2.2

ประเทศอังกฤษและฝรั่งเศสมีการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยประเทศอังกฤษเป็นการปกครองระบบรัฐสภาซึ่งมีลักษณะสำคัญ ได้แก่ การที่ประมุขของรัฐและประมุขฝ่ายบริหารแยกจากกัน โดยประมุขของรัฐไม่ต้องรับผิดชอบทางการเมืองซึ่งมาจากหลักการที่ว่าพระมหากษัตริย์ไม่ต้องทรงรับผิดชอบทางการเมือง (The King can do no wrong) และฝ่ายบริหารหรือรัฐบาลก่อนจะเข้าบริหารงานปกครองประเทศจะต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา ก่อน โดยฝ่ายบริหารมีอำนาจเสนอกฎหมายต่อสภานิติบัญญัติได้เช่นเดียวกับสมาชิกสภานิติบัญญัติ มีอำนาจเข้าร่วมประชุมกับฝ่ายนิติบัญญัติ รวมทั้งมีอำนาจยุบสภาผู้แทนราษฎรได้เพื่อเป็นมาตรการถ่วงดุลย์อำนาจกับฝ่ายนิติบัญญัติ โดยฝ่ายนิติบัญญัติหรือรัฐสภาก็มีอำนาจบังคับให้ฝ่ายบริหารหรือรัฐบาลต้องออกจากตำแหน่งโดยการเปิดอภิปรายลงมติไม่ไว้วางใจหรือไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลหรือทั้งคณะได้ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีสิทธิตั้งกระทู้ถามหรือเสนอญัตติต่อรัฐบาลได้ และมีอำนาจอนุมัติเงินงบประมาณแผ่นดินเพื่อมิให้ฝ่ายบริหารใช้จ่ายเงินแผ่นดินตามชอบใจเป็นการควบคุมดูแลการใช้จ่ายเงินของรัฐบาลแทนประชาชน และมีอำนาจตั้งคณะกรรมการวิสามัญเพื่อตรวจสอบการกระทำของฝ่ายบริหาร ซึ่งมี **ข้อดี** คือ คล่องตัวเนื่องจากฝ่ายบริหารและเสียงข้างมากในสภาเป็นพรรคเดียวกัน และรัฐสภาสามารถป้องกันฝ่ายบริหารใช้อำนาจเกินขอบเขตได้ด้วยการตรวจสอบ (อภิปรายไม่ไว้วางใจ) ส่วน **ข้อเสีย** คือ ไม่เหมาะที่จะใช้กับประเทศที่มีระบบพรรคการเมืองไม่เข้มแข็ง (รัฐบาลผสมหลายพรรคมักไม่มั่นคง) และการลงมติไม่ไว้วางใจเกิดขึ้นได้ยาก ส่วนประเทศฝรั่งเศสเป็นการปกครองระบบกึ่งรัฐสภากึ่งประธานาธิบดีซึ่งมีลักษณะสำคัญ ได้แก่ การที่มีประธานาธิบดีซึ่งเป็นประมุขของประเทศ

มาจากการเลือกตั้งจากประชาชนโดยไม่ผ่านทางรัฐสภา มีอำนาจในการยุบสภาผู้แทนราษฎรโดยไม่ต้องมีรัฐมนตรีลงนามกำกับ มีอำนาจในการตั้งนายกรัฐมนตรีซึ่งเป็นหัวหน้าฝ่ายบริหาร และร่วมบริหารประเทศกับนายกรัฐมนตรี โดยฝ่ายนิติบัญญัติมีอำนาจบังคับให้นายกรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลหรือทั้งคณะต้องออกจากตำแหน่งได้โดยการเปิดอภิปรายลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลหรือทั้งคณะ แต่ไม่มีอำนาจในการเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจประธานาธิบดี ซึ่งมีข้อดี คือ การที่ประธานาธิบดีมีอำนาจเด็ดขาดทำให้รัฐบาลมีเสถียรภาพ มีอิสระในการปฏิบัติงาน และการแยกงานบริหารออกจากงานทางการเมืองทำให้ประธานาธิบดีมุ่งทำงานด้านนโยบายได้ ส่วนข้อเสีย คือ นายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรีต้องรับผิดชอบต่อทั้งรัฐสภาและประธานาธิบดี ทำให้ทำงานลำบาก และถ้ารัฐสภาประกอบไปด้วยหลายพรรคการเมือง แต่พรรคการเมืองไม่เข้มแข็งทำให้ไม่มีเสถียรภาพ และถ้าประธานาธิบดีไม่มีอำนาจจริงๆ ก็จะทำให้ลำบากในการบริหารประเทศ

ตอนที่ 3.3 ระบบการเมืองการปกครองและสถาบันทางการเมืองการปกครองในประเทศสหรัฐอเมริกา

แนวตอบกิจกรรม 3.3.1

หลักสหพันธรัฐเป็นหลักการหรือทฤษฎีที่ว่าด้วยการแบ่งแยกอำนาจอย่างเด็ดขาดระหว่างรัฐบาลกลางกับรัฐบาลของมลรัฐ และเพื่อให้การบริหารประเทศเป็นไปได้อย่างดี และสามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ของประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงจำเป็นจะต้องให้อำนาจรัฐบาลกลางสามารถมีอำนาจเหนือมลรัฐ โดยอาจแบ่งอำนาจระหว่างรัฐบาลกลางกับรัฐบาลมลรัฐออกเป็น 3 ประเภท คือ 1) Delegated Power เป็นอำนาจของรัฐบาลกลางโดยตรง ซึ่งรัฐบาลแห่งมลรัฐมอบให้รัฐบาลกลางมีอำนาจเด็ดขาดในการดำเนินการ 2) Reserved Power เป็นอำนาจที่รัฐบาลแห่งมลรัฐยังคงรักษาไว้ และมีอำนาจอย่างเต็มที่ในการดำเนินกิจการภายในของรัฐ โดยรัฐบาลกลางจะเข้ามาเกี่ยวข้องไม่ได้ และ 3) Concurrent Power เป็นอำนาจที่ใช้ร่วมกันระหว่างรัฐบาลกลางกับรัฐบาลของมลรัฐ

แนวตอบกิจกรรม 3.3.2

ในปัจจุบันประเทศสหรัฐอเมริกา มีระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยแบบประธานาธิบดี คือ เป็นการปกครองที่มีการแบ่งแยกอำนาจเด็ดขาด โดยอำนาจหน้าที่ต่างๆ ของรัฐถูกมอบหมายให้แต่ละองค์กร คือ ฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ และฝ่ายตุลาการ นำไปปฏิบัติโดยเป็นอิสระ ซึ่งแต่ละองค์กรจะทำหน้าที่ของแต่ละฝ่ายโดยไม่ก้าวล่วงตรวจสอบหรือควบคุมซึ่งกันและกัน เช่น ฝ่ายบริหารไม่มีอำนาจในการยุบสภา ขณะเดียวกันฝ่ายนิติบัญญัติก็ไม่มีอำนาจในการเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจ และแต่ละฝ่ายก็จะมีที่มาเป็นอิสระต่อกัน ซึ่งลักษณะสำคัญของการปกครองระบบดังกล่าว ได้แก่ การที่ประมุขของรัฐและประมุขฝ่ายบริหารเป็นบุคคลคนเดียวกันซึ่งก็คือประธานาธิบดี และมาจากการเลือกตั้งจากประชาชน โดยมีอำนาจในการตั้งรัฐมนตรีได้โดยไม่ต้องขอความเห็นชอบจากสภาผู้แทนราษฎร แต่ไม่มีอำนาจริเริ่มเสนอกฎหมาย ไม่มีอำนาจยุบสภา ส่วนฝ่ายนิติบัญญัติก็ไม่มีอำนาจในการอภิปรายไม่ไว้วางใจหรือตั้งกระทู้ซักถามฝ่ายบริหาร โดยระบบ

ดังกล่าวมีข้อดี คือ ประธานาธิบดีมีสิทธิขาดในการเลือกฝ่ายบริหาร ได้คนที่มีความเชี่ยวชาญจริงๆ และ รัฐมนตรีมีเวลาทำงานเต็มที่เพราะไม่ต้องเข้าประชุมสภา อีกทั้งประธานาธิบดีเป็นจอมทัพโดยตำแหน่ง สามารถสั่งการยามฉุกเฉินได้ ส่วนข้อเสีย คือ อาจทำงานลำบากถ้าเสียงข้างมากในสภาเป็นคนละครอค

แบบประเมินผลตนเองหลังเรียน

วัตถุประสงค์ เพื่อประเมินความก้าวหน้าในการเรียนรู้ของนักศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง “ระบบการเมือง การปกครองและสถาบันทางการเมืองการปกครองในประเทศภาคพื้นยุโรปและอเมริกา”

คำแนะนำ อ่านคำถามต่อไปนี้แล้วเขียนคำตอบลงในช่องว่างที่กำหนดให้ นักศึกษามีเวลาทำแบบประเมินผลตนเองชุดนี้ 30 นาที

1. สภาสูงในประเทศอังกฤษมีที่มาแตกต่างจากสภาสูงในประเทศสหรัฐอเมริกาหรือไม่ อย่างไร

2. ท่านว่าเหตุใดประเทศอังกฤษ ฝรั่งเศส และสหรัฐอเมริกาจึงใช้ระบบสองสภา

3. ฝ่ายบริหารในระบบรัฐสภาและระบบประธานาธิบดีแตกต่างกันอย่างไร

เฉลยแบบประเมินผลตนเองหน่วยที่ 3

ก่อนเรียน

ข้อ 1 ประเทศอังกฤษปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภาที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขของประเทศ โดยมีฝ่ายนิติบัญญัติ คือ สมาชิกผู้แทนราษฎรหรือสภาสามัญซึ่งมาจากการเลือกตั้ง และสภาขุนนางซึ่งมาจากการแต่งตั้ง และมีฝ่ายบริหาร คือ คณะรัฐมนตรีโดยมีนายกรัฐมนตรีเป็นผู้นำ และด้านตุลาการใช้ระบบศาลเดี่ยวโดยเดิมมีสภาขุนนางทำหน้าที่เป็นศาลสูงสุด แต่เดือนตุลาคม 2009 จะมีศาลฎีกาทำหน้าที่เป็นศาลสูงสุดแทน

ข้อ 2 ประเทศฝรั่งเศสปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยแบบกึ่งรัฐสภากึ่งประธานาธิบดี โดยมีที่มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน เป็นประมุขของประเทศร่วมบริหารกับนายกรัฐมนตรีซึ่งเป็นหัวหน้าฝ่ายบริหาร มีสองสภา คือ สมาชิกผู้แทนราษฎรที่มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน และวุฒิสภาที่มาจากการเลือกตั้งโดยอ้อม และด้านตุลาการใช้ระบบศาลคู่ คือ ศาลฎีกาและสภาแห่งรัฐ (ศาลปกครองสูงสุด)

ข้อ 3 ประเทศสหรัฐอเมริกาปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยแบบประธานาธิบดี คือ ประธานาธิบดีเป็นผู้นำฝ่ายบริหารและประมุขของประเทศ โดยมีฝ่ายนิติบัญญัติ คือ สภาองเกรสประกอบด้วยสมาชิกผู้แทนราษฎร และวุฒิสภาซึ่งมาจากผู้แทนมลรัฐ และมีศาลสูงทำหน้าที่ฝ่ายตุลาการ

ข้อ 4 สถาบันการเมืองการปกครอง องค์กรหรือหน่วยงานที่ก่อตั้งขึ้น เพื่อประโยชน์ในการปกครองและดำเนินกิจการต่างๆ ของรัฐทั้งภายในและภายนอกประเทศ ซึ่งอาจจะก่อตั้งขึ้นโดยกฎหมายของรัฐ หรืออาจก่อตั้งขึ้นโดยการร่วมใจกันของเอกชน หรือตามประเพณีก็ได้ ตัวอย่างของสถาบันทางการเมืองการปกครองไทย เช่น สมาชิกผู้แทนราษฎร รัฐบาล ศาลยุติธรรม พรรคการเมือง เป็นต้น

หลังเรียน

ข้อ 1 ในประเทศอังกฤษสภาสูงมาจากการแต่งตั้งประกอบด้วยสมาชิกสามประเภทหลัก ได้แก่ ขุนนางที่ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งตลอดชีพ (Life Peers) อาร์ชบิชอปและบิชอป (Archbishops and bishops) และขุนนางที่สืบฐานันดรศักดิ์ (Elected hereditary Members) ซึ่งแตกต่างจากประเทศสหรัฐอเมริกาที่สภาสูงมาจากตัวแทนของท้องถิ่น คือ มลรัฐต่างๆ ทั้ง 50 มลรัฐ จำนวนรัฐละ 2 คน เท่ากัน เพื่อที่จะให้รัฐใหญ่และรัฐเล็กมีสิทธิอำนาจเท่าเทียมกัน

ข้อ 2 เนื่องจากระบบสองสภามีข้อดี คือ เป็นการเปิดโอกาสให้มีตัวแทนจากกลุ่มอาชีพเข้าไปมีเสียงในสภา และมีสภาสูงคอยทำหน้าที่เป็นสภาที่ทำหน้าที่กั้นกรองกฎหมายจากสภาล่าง ซึ่งจะทำให้สามารถมั่นใจได้ว่ากฎหมายหรือขบประมาณที่ออกมาจากสภาจะได้รับการพิจารณาโดยละเอียดจากสองสภา และทำให้มีสภาที่ทำหน้าที่ถ่วงดุลการทำงานของรัฐสภา ซึ่งเป็นการระวังปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากการที่รัฐสภา มีความเข้มแข็งมากเกินไปจนอาจจะออกกฎหมายที่มีลักษณะไม่ยุติธรรมแก่สังคม

ข้อ 3 ระบบประธานาธิบดี ประธานาธิบดีซึ่งเป็นหัวหน้าฝ่ายบริหารเป็นผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งโดยตรงมาจากประชาชนทั่วประเทศ ซึ่งแตกต่างจากระบบรัฐสภาซึ่งนายกรัฐมนตรีผู้เป็นหัวหน้าฝ่ายบริหารจะมาจาก การเลือกโดยผู้แทนของประชาชน และคณะรัฐมนตรีของระบบประธานาธิบดีจะมาจาก การเลือกของประธานาธิบดีทำหน้าที่เสมือนเลขานุการหรือผู้ช่วยของประธานาธิบดี ส่วนระบบรัฐสภานั้น นายกรัฐมนตรี ซึ่งเป็นผู้นำพรรคเสียงข้างมากในสภาจะเป็นผู้จัดตั้งคณะรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของสภา โดยระบบประธานาธิบดีจะมีการแบ่งแยกอำนาจระหว่างสภาองเกรสกับประธานาธิบดีค่อนข้างเด็ดขาด เช่น สภาองเกรสเป็นผู้ร่างกฎหมายและผ่านกฎหมายทุกฉบับก่อนที่ประธานาธิบดีจะลงนามอนุมัติหรือคัดค้าน แต่ฝ่ายบริหารไม่มีสิทธิเสนอร่างกฎหมาย ไม่มีอำนาจยุบสภา ฝ่ายนิติบัญญัติไม่มีอำนาจตั้งกระทู้ถามประธานาธิบดีหรือนกรัฐมนตรีและไม่มีอำนาจเปิดอภิปรายเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐบาล ส่วนระบบรัฐสภานั้น ฝ่ายบริหารสามารถที่จะเสนอกฎหมายเข้าสภาได้เนื่องจากฝ่ายบริหารเป็นส่วนหนึ่งของฝ่ายนิติบัญญัติ และการทำงานของฝ่ายบริหารจะอยู่ภายใต้การควบคุมของสภา คือ สภาสสามารถลงมติไม่ไว้วางใจได้ ขณะเดียวกันฝ่ายบริหารก็มีอำนาจที่จะยุบสภาได้เช่นกัน